

ALOIS ADLOF A LETNIČNÍ HNUTÍ V ČECHÁCH

Letniční hnutí se během 20. století stalo jednou z nejdůležitějších sil křesťanstva. Na samém počátku tohoto století ovšem teprve vznikalo a velmi nesnadno se oddělovalo od staršího probuzeneckého hnutí, s nímž sdílelo a sdílí řadu charakteristik. Alois Adlof jako kazatel pražského sboru Svobodné církve reformované a jedna z čelních postav této církve prožíval proces vzniku a oddělování letničního hnutí osobně a pravděpodobně velmi silně. Tato kapitola se věnuje tomu, jak se české letniční hnutí ve svých počátcích dotýkalo Svobodné církve reformované a její nástupkyně Jednoty českobratrské, a to se zvláštním zřetelem na reakce a postoje Aloise Adlofa.

Počátky letničního hnutí

Kořeny letničního hnutí jsou v tzv. hnutí posvěcení (Holiness movement), které je možné chápat nejspíše jako pokus o navrácení dynamiky a důvěryhodnosti americkému probuzeneckému hnutí po občanské válce spojením intenzivní sociální a evangelizační práce. Jeho příslušníci „položili s novou silou důraz na posvěcení jako zřetelný, evidovatelný životní zážitek, zásah Ducha svatého“ (FILIPÍ, 162). Navazující a asi o čtyři desítky let mladší letniční hnutí zachovalo sociální zájem, evangelizační horlivost i důraz na zkušenost s Duchem svatým, připojilo ovšem značný mileniální akcent. Bezprostřední blízkost druhého Kristova příchodu prokazovaly v letničním hnutí nadpřirozené dary Ducha svatého, zvláště dar modlitby v neznámých jazycích. Přítomnost těchto darů byla v hnutí nárokována s takovou silou a přesvědčivostí, že se stala jeho základní charakteristikou. Proto bylo zvláště ve svém počátku letniční hnutí nazýváno často jako hnutí jazykové.

První sbor letničního hnutí vznikl v Los Angeles následkem série veřejných kázání afroamerického kazatele posvěcení Williama J. Seymoura (1870-1922). Základy letniční zbožnosti si Seymour (více: ROBECK, 1053-1058) osvojil po setkání s Charlesem F. Parhamem (1873-1929), který je díky svému hlásání „apoštolské víry“ (více: GOFF, 955-956) právem pokládán za zakladatele letničního hnutí.

Podobně jako ve Spojených státech se i v Evropě nový, letniční způsob křesťanské zbožnosti nejprve projevil v probuzeneckém hnutí. Nově vznikající letniční hnutí tak navázalo na obnovený zájem o probuzenectví, který proběhl Evropou v prvních letech 20. století a jehož nejznámějším a nejvíce charakteristickým projevem bylo tzv. velšské probuzení (Welsh revival) v letech 1904 a 1905.¹ Tuto událost provázely i jevy, které byly později interpretovány jako prvky letniční zbožnosti (např. glosolálie). Díky značné mediální pozornosti byly okolnosti tzv. velšského probuzení všeobecně známy a přejně a s nadšením o něm referoval např. i časopis *Betanie*.² Vlna probuzenectví zasáhla roku 1904 i luterskou církev na Těšínsku (tzv. těšínský zázrak, Wunder von Teschen, více: SPRATEK, 73-81) a přinesla roku 1906 vznik vnitrocírkevního misijního spolku Křesťanské společenství (Społeczność Chrześcijańska).

Ve zjištěném probuzeneckém prostředí v Evropě mělo poselství nově vzniklého letničního hnutí silnou, byť kontroverzní odezvu. Toto poselství ze Spojených států přineslo několik duchovních, např. roku 1906 norský metodistický pastor Thomas Ball Barratt (1862-1940). Ještě téhož roku se na své misijní cestě do Afriky zastavily v Hamburku dvě norské letniční misionářky, Dagmar Gregersonová a Agnes Telleová. Misionářky působily při evangelizačním shromáždění v Kasselu a podílely se na vzniku tzv. kasselského jazykového hnutí (Kasseler Zungenbewegung). Zatímco pro vznikající letniční hnutí byly události

¹ Bibliografii prací o tomto fenoménu přináší BUNDY, str. 1187-1188.

² Např. v článkách Vít kam chce věje, Probuzení, O Waleském hnutí a další, jejich autor není uveden.

v Kasselu potvrzením správnosti jejich způsobu zbožnosti, odpůrci považovali prorocství, vize a spontánní grosolalické projevy za skandál a dosáhli toho, že po téměř měsíci zabránila dalším setkáním policie (ADOGAME, 109).

Vliv norského letničního hnutí se v německy mluvícím prostředí ještě účinněji projevil prostřednictvím luterského pastora Jonathana A. A. Paula (1853-1931). Paul byl zpočátku aktivní v tzv. gnadauském svazu (Gnadauer Verband),³ jehož důrazy byly typicky probuzenecké: osobní obrácení k Ježíši, posvěcený život křesťana, vyhlížení druhého příchodu Krista apod. (ADOGAME, 109, viz též internetovou prezentaci Evangelischer Gnadauer Gemeinschaftsverband). Po návštěvě Osla roku 1907 Paul začal působit ve prospěch letničního hnutí a pod jeho přímým i nepřímým vlivem přijala část probuzeneckého hnutí letniční učení a způsob zbožnosti.⁴ Tak vznikla i na území dnešní České republiky dvě ohniska letničního hnutí, na Těšínsku a v Praze. Na Těšínsku se letniční křesťané rozešli s probuzeneckým Křesťanským společenstvím roku 1909 a následujícího roku vytvořili v Těšíně Svaz rozhodných křesťanů⁵ (Związek dla Stanowczego Chrześcijaństwa, Bund für entschiedenes Christentum, stanovy viz BUBIK, 135-138).

Letniční hnutí a Svobodná církev reformovaná (1908-1919)

Společenství letničních křesťanů v Praze vznikalo - zdá se - ještě dříve než na Těšínsku, a to v prostředí pražského sboru Svobodné církve reformované. Z korespondence z roku 1907 a počátku roku 1908, uchované v archivu Církve bratrské, mezi členy tohoto sboru Ondruškou, Šulcem, Pluhařem a dalšími na jedné straně a jejich kazatelem Aloisem Adlofem na straně druhé vyplývá, že tito členové byli obeznámeni s počínajícím letničním hnutím v Německu a že letniční zbožnost pokládali za plně přijatelnou, ba žádoucí pro prostředí probuzenecké Svobodné církve reformované. Jejich aktivita ovšem nebyla v pražském sboru přijata. Ostatně již před kasselským jazykovým hnutím varoval časopis *Mladý křesťan*,⁶ který přinášel program Křesťanského spolku mladíků v Čechách, úzce spojeného s touto církví. Redakce tohoto časopisu se také distancovala od občasníku *Osvobození*, který vydávali výše zmínění A. Šulc a H. Ondruška a který byl rozesílán na adresy předplatitelů *Mladého křesťana*.⁷ Pod tímto tlakem nakonec tito muži spolu s dalšími v celkovém počtu devatenácti požádali dopisem „Milému staršovstvu“ ze 14. května 1908 o „propuštění ze sboru (nikoli církve)“. Podepsaní vyjádřili, že ve sboru nemohou plně působit („Vyloučením z účastnosti v práci jsme odsouzeni k nečinnosti“), což protirečí jejich pojetí zbožnosti („bez práce pro Pána býtí nemůžeme“).

Alois Adlof na tento výstup reagoval v proslovu na schůzi pražského sboru 19. května téhož roku (viz I/411). Vznik skupiny dal do souvislosti s touhou po nové vlně probuzení (jeho slovem: „rozvážení“), nepopíral, že její působení provázejí „zvláštní jevy“, např. „jistotně nadpřirozený zpěv“, ale vyčetl skupině odcházejících nadřazenost („mluvili jako lidé, kteří mají vyšší zjevení“) a teologický zmatek v otázce bezhříšnosti („tvrdili, že zkázy už v osvobozených vůbec není ani hříšnosti, hřích je jen venku a oni jsou jako Adam před pádem“). V další části zprávy pro schůzi sboru pak Alois Adlof vylíčil nemožnost dohody s touto skupinou. Spolu s jejím obviněním z „nesnášenlivosti“ je ovšem zároveň ocenil („Byli vroucí a pracovití a nesli i břemena finanční.“). Velikost ztráty dokumentuje popisem finanční

³ Svaz byl založen pod názvem Deutscher Evangelischer Verband für Gemeinschaftspflege und Evangelisation roku 1897, ačkoli počátky této iniciativy spadají již do roku 1888.

⁴ Svými oponenty byli tito křesťané nazýváni „pauláni“ (KOŠTÁL, 35)

⁵ Jako český název je někdy udáván i Svaz pro rozhodné křesťanství.

⁶ V rubrice „listárna“: *Mladý křesťan* 15 (11), 15. února 1907, str. 132.

⁷ V rubrice „literatura“: *Mladý křesťan* 16 (2), 15. dubna 1908, str. 24.

obětavosti, která zajišťovala třetinu až polovinu potřeb společenství, v němž působili. Ztráta se projevila i v Křesťanském spolku mladíků v Čechách, z jehož výboru odstoupili tři muži.⁸ Ačkoli schůze pražského sboru 1. ledna 1909 konstatovala, že odešli způsobili „tak bolestnou roztržku, jaké ještě u nás nebylo“, Adlof při každé příležitosti zdůrazňoval dobré vztahy k nim (např. v proslovu již 19. května 1908 slovy: „Byli to milí, drazí a znamenití bratři, na které s láskou budeme vzpomínat.“). I druhá strana usilovala o zachování dobrých vztahů, jak o tom svědčí dokument „Milému sboru“ z 5. prosince 1908, v němž H. Ondruška jménem sboru prosil, aby „má-li kdo z bratří co proti nám, by nám laskavě odpustil“.

Skupina bývalých členů pražského sboru vytvořila nový sbor, uznáný ještě téhož roku 1908 podle spolkového zákona jako Záchranný spolek Tábor. Jak vyplývá kromě jiného z výše zmíněného dopisu „Milému sboru“ z 5. prosince 1908, sbor se považoval za součást Svobodné církve reformované. Prezentoval se již výše zmíněným občasníkem „Osvobození“, podle jehož názvu byli jeho členové běžně označováni jako „osvobození“. Sbor se scházel zpočátku v Betlémské, později v Myslíkově ulici. Konference Svobodné církve reformované na své schůzi dne 31. května 1908 ovšem odmítla tento sbor považovat za svou součást,⁹ i když konstatovala, že návrh na uznání sboru může být po celoročním zkoumání předložen příští konferenci. Kromě učení „o zániku hříšné přirozenosti u osvobozených“ konference také napadla proroctví jedné příslušnice skupiny, M. Ondruškové, o tom, že „Pán Ježíš opustil církev i tento dům“, jako „zasahování ducha cizího“. V projevu na církevní schůzi 1. ledna 1909 pak kazatel Alois Adlof shrnul příčiny rozchodu do dvou bodů: „A tak dvě věci nastaly mezi námi: 1./ Já nemohl přijmout jejich učení o bezhříšné přirozenosti. 2./ Nemohl jsem uznat, že mluvení jazyky a záchvaty, cukání a omdlávání i proroctví jeví se u s. O. jsou projevy Ducha sv.“ Na téže schůzi byl udán celkový počet těch, kteří pražský sbor opustili - bylo jich nakonec 45 (I/411).

Zhodnocením rozchodu s letničním hnutím jsou Adlofova slova na samém začátku výroční zprávy Křesťanského spolku mladíků v Čechách z března 1909: „Neměli jsme ještě tak kritického roku, jako byl letošní. Ale ještě tu jsme a ještě oslavujeme milost Boží, že dobrý jest, a že na věky trvá milosrdenství jeho. Měli jsme řadu bratří, které jsme k Pánu přivedli a které jsme naučili pracovat a jim také práci ve spolku a řízení svěřili, ale opustili nás. Odcházejíce domnívali se, že berou s sebou Pána Ježíše, a že zůstáváme sami. Ale ač odešli oni, ač způsobili nám zármutek veliký, ač zklamali naše očekávání, ač zemdli naše ruce, to jedno potěšení nám zůstalo: ten, který pravil: 'Aj, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa.'“ (I/435)

Vznik letničního hnutí a odchod letničních křesťanů z pražského sboru Svobodné církve reformované nadále reflektovaly i časopisy *Mladý křesťan* a *Betanie*, které v prostředí této církve vycházely. Kritizováno bylo především letniční uchopení daru jazyků (TORREY 221-223) a nauka o bezhříšnosti, připisovaná především faráři Paulovi. V konferenčním referátu, který časopis *Betanie* přetiskl, připisuje kazatel Hušek faráři Paulovi např. přesvědčení, že Kristus zbavil křesťany „nejen hříšné přirozenosti, ale i nemoci, utrpení a smrti“ (HUŠEK, 231). Vážnost problému, který Svobodná církev reformovaná pocítovala v souvislosti s rodícím se letničním hnutím, dokumentuje i obsáhlá redaktorova (tedy patrně Josefa Kostomlatského) odpověď na dopis čtenářky *Betanie*.¹⁰

Berlínské prohlášení

⁸ Rubrika „zprávy spolkové“, *Mladý křesťan* 16 (6), 15. června 1908, str. 70.

⁹ Zprávu o odmítnutí uveřejnil časopis *Betanie* 26 (19), 1. července 1908 na 2. a 3. straně obálky.

¹⁰ Článek Hřešit či nehřešit, *Betanie* 26 (21), 20. července 1908, str. 245-247.

Fáze rozchodu letničních křesťanů s probuzeneckým hnutím byla završena tzv. berlínským prohlášením (Die Berliner Erklärung, jeho původní název je ovšem pouze Erklärung), které formulovali probuzenečtí duchovní v Německu a které dosáhlo zásadního významu pro oddělení probuzeneckého a letničního hnutí také u nás. Toto prohlášení vydalo dne 15. září 1909 šestapadesát vůdců probuzeneckého hnutí, sdružených v gnadauském svazu. Prohlášení se hned v prvních odstavcích velmi ostře vymezuje proti letničnímu hnutí, které považuje za hnutí „nikoli shora, nýbrž zdola“ a dává jeho projevy do souvislosti se spiritismem. („Die sogenannte Pfingstbewegung ist nich von oben, sondern von unten; sie hat viele Erscheinungen mit dem Spiritismus gemein.“) Níže je v prohlášení odmítnuto učení o tom, že by člověk mohl dosáhnout bezhříšnost („die Irrlehre daß das Herz in sich einen Zustand der Sündlosigkeit erreichen könne“). Jako vůdce německého letničního hnutí (autoři důsledně uvádějí takzvaného letničního hnutí) je jmenován pastor Paul. V závěru autoři prohlášení vyznávají víru, že „Letnice byly pouze jedny“ („Wir glauben, daß es nur Ein Pfingsten gegeben hat...“), a konstatují, že „nové Letnice neočekávají, nýbrž čekají na Pána, který znovu přijde. („Wir erwarten nicht ein neues Pfingsten; wir warten auf den wiederkommenden Herrn.“)

Text berlínského prohlášení vydala Svobodná církev reformovaná spolu s traktátem proti letničnímu hnutí (délka traktátu je trojnásobná oproti délce prohlášení) v brožůře s názvem *Nové hnutí, mylně „letniční“ zvané [doplnit odkaz](#)*. Po úvodních odstavcích je traktát členěn do šesti kapitol, které jsou koncipovány jako odpovědi na následující tvrzení a otázky: „Jest učení pastora Paula, že křesťan v těle může dosáhnout stavu ‘bezhříšnosti’ a dokonale ‘čistého srdce’ biblické? - „Hnutí letniční’ žádá v církvi Kristově nové letnice, které se ohlásí jako letnice první nadpřirozenými zjevy.“ - ‘Hnutí letniční’ hlásá, že svět má právo žádat od křesťanů znamení divů.“ - „Jest uzdravování v ‘hnutí letničním’ neomylnou známkou Ducha svatého?“ - „Jest mluvení jazyky v dnešním ‘hnutí letničním’ biblické?“ - „Jest mluvení jazyky důkazem křtu Duchem sv.“ Traktát podobně jako samo berlínské prohlášení soudí, že se jedná o „hnutí zdola“.

Na berlínské prohlášení reagovala druhá letniční konference v Mühlheimu, která se v tomto městě konala pouhé dva týdny po jeho vydání. Tzv. mühlheimské prohlášení (Die Mülheimer Erklärung) z 29. září 1909 je rozděleno na tři části. První a nejdelší se věnuje projevům Ducha svatého a prohlašuje, že autorům je „vzdálena myšlenka označit bez rozsuzování všechny tyto projevy za božské působení“ („sind wir weit davon entfernt, sie alle ohne Unterschied als göttliche Wirkungen zu bezeichnen“, český překlad v dokumentu „V souvislosti s charismatickým a letničním hnutím“). Navzdory tomu, že některé projevy neobstojí, letniční hnutí jde podle tohoto prohlášení směrem, jímž ukazují závěrečná slova evangelia podle Marka.¹¹ Druhá část prohlášení zdůrazňuje, že obvinění pastora Paula z bludů je mylné a krátce tyto omyly vysvětluje. Třetí část znovu stručně připomíná, „že mnohé věci, z nichž je letniční hnutí obviňováno, se po nezaujatém, přesnějším zkoumání naprosto neprokázaly jako ‘spolehlivý materiál’“ („viele Dinge, welche man der Pfingstbewegung zur Last legt, sich bei vorurteilsfreier, genauer Prüfung keineswegs als ‘zuverlässiges Material’ erweisen“), ale trvá na bibličnosti a křesťanskosti letničního hnutí.

Oddělení probuzenecké a letniční zbožnosti, které se jasně odrazilo v berlínském prohlášení, trvalo téměř po celé 20. století a berlínské prohlášení hrálo roli i při počátečním odmítnutí charismatického hnutí většinou probuzeneckých (evangelikálních) křesťanů v druhé polovině tohoto století. Mezi německými křesťany bylo toto odmítnutí částečně překonáno roku 1995

¹¹ „Ty, kdo uvěří, budou provázet tato znamení: Ve jménu mém budou vyhánět demony a mluvit novými jazyky...“ (Mk 16,17 a d.)

prohlášením (Bussbekenntnis versöhnungswilliger Christen), které upřelo berlínskému prohlášení platnost pro budoucnost (HOCKEN, 371). U nás je možné za podobný pokus o překonání napětí mezi nositeli probuzenecké a letniční zbožnosti považovat prohlášení kazatelů Církve bratrské na pastorální konferenci v Brně v únoru 1994 (ČERNÝ).

Napětí ve vztahu k nově se konstituujícímu letničnímu hnutí se promítlo i do ostatních pražských sborů Svobodné církve reformované i do některých sborů mimopražských (IV KOŠTÁL M. 1981, str. 35). Ale po oddělení „osvobozených“ od Svobodné církve reformované a po Berlínském prohlášení napětí mezi touto církví a letničními křesťany, tvořícími sbor v pražské Myslíkově ulici, zřetelně pokleslo. Případy vymezení vůči letniční zbožnosti v církevním tisku byly řídké¹² a po vyznání faráře Paula z omylu v nauce o bezhříšnosti¹³ a především v souvislosti s vypuknutím světové války ustaly docela.

Letniční hnutí a Jednota českobratrská v Praze a okolí (1919-1951)

Široká diskuse o kořenech, uspořádání, směřování a názvech církví, která mezi českými protestanty vypukla po skončení světové války a vzniku Československé republiky, přinesla také změnu názvu Svobodné církve reformované. Její konference v květnu roku 1919 přijala název Jednota českobratrská (více IV SITA K., KUBOVÝ J. 1981, str. 48-49). Diskuse i změna názvu podnítila sbor letničních křesťanů v pražské Myslíkově ulici, aby roku 1919 požádal o přijetí do svazku Jednoty českobratrské. Konference této církve v České Skalici roku 1920 deklarovala své výhrady vůči letničnímu hnutí a po ujištění od zástupců sboru v Myslíkově ulici o ochotě tohoto sboru vzdát se kontaktů s letničními křesťany v cizině a podrobit se řádu církve sbor v Myslíkově ulici přijala (tamtéž, str. 51). Sbor nadále zůstal právně samostatný jako Záchraný spolek Tábor. List Jednoty českobratrské Světlo pod odpovědným vedením Aloise Adlofa přivítal přijetí sboru Tábor (společně se sborem v Kyjově) slovy: „Pán požehnejž bohatě oběma sborům mezi námi a nám skrze ně“ (Světlo 3 (6), 15. 6. 1920, str. 74).

V následujících letech ovšem ve sboru v Myslíkově ulici a následně i v některých dalších sborech Jednoty českobratrské sílil vliv tamního člena Josefa Nováka. Šířil požadavek na radikální posvěcení křesťanů v podobě letniční zbožnosti (IV SITA K., KUBOVÝ J., str. 55). Na začátku roku 1923, kdy se situace v církvi vyhrotila, reagoval Alois Adlof na působení letničních křesťanů v církvi článkem v církevním časopise Světlo. V něm naznačoval shody mezi starověkými montanisty a letničním hnutím v důrazech na posvěcení a na působení Ducha svatého, a před letničním hnutím tak varoval: „Víme, že od 15 let církev je zmítána zjevy, které povstaly v Los Angeles v Kalifornii a odtamtud jako lavina zaplavovaly věřící kruhy ve Švédsku, odkudž přenesly se do Německa, kde rozvrátily kvetoucí práci tak zvaných Gemeinschaftů a odtamtud přenesly se i k nám. Truchlo vzpomínat na roztržky tehdejších let. Duch Los Angelesský je duch roztržek.“ V závěru článek hodnotí letniční hnutí znovu jako to, „které činilo roztržky a šířilo falešné učení, kormoutilo lid Boží“ (I/744, str. 17, resp. 19). Dalšího výslovného varování se čtenářům Světla dostalo i ve zprávě Varovný hlas o hnutí jazykovém, která cituje německý časopis a spolu s ním připomíná, že toto hnutí „nepochází z Ducha sv.“ a „jest z důli a ne z hůry“. Citát z časopisu je doplněn úryvkem ze čtenářského dopisu. V témže čísle časopis přinesl i zprávu o veřejném shromáždění pod vedením Josefa Nováka a jeho negativní hodnocení tohoto shromáždění od Václava Huška. (IV V. H. 1923). Na začátku roku 1923 také požádala Rada Jednoty českobratrské o vyjádření k důsledkům působení letničních křesťanů ve světě misijního inspektora Martina Urbana, působícího

¹² Výjimku tvoří článek Něco k tak zvanému letničnímu hnutí, *Betanie* 28 (4), 1. února 1910, str. 46-47.

¹³ Zprávu o pokání pastora Paula podává v rubrice „Náboženské a církevní rozhledy“ *Mladý křesťan* 21 (8), 15. září 1913, str. 12.

v Kladsku. Jeho kritické stanovisko je shrnuto v rubrice Rozhledy časopisu Světlo pod názvem „Tak zvané letniční hnutí v Německu“ (IV ANONYMUS 1923e). Jak vyplývá ze zápisů z jednání Rady Jednoty českobratrské,¹⁴ o situaci v církvi Rada několikrát jednala. Bezprostředně po jednom z těchto jednání a těsně před konáním konference Jednoty českobratrské Alois Adlof vypracoval jménem staršovstva pražského sboru Jednoty českobratrské konferenci této církve návrh na odvolání tři roky starého usnesení o přijetí sboru v Myslíkově ulici do svazku Jednoty českobratrské. V dopise „Konferenci Jednoty českobratrské“ (IV ANONYMUS 1923b, viz příloha) jako odůvodnění návrhu uvádí, že sbor v Myslíkově ulici šířil letniční učení, způsobil roztržky a rozpor (působením jmenovitě Josefa Nováka) a nedbal napomenutí Rady Jednoty českobratrské. Výroční konference roku 1923 tento návrh přijala. Konference kromě jiného také zvolila předsedou Rady Jednoty českobratrské Františka Urbánka; je možné, že Aloise Adlofa těžkosti s letničními křesťany v jeho třiašedesáti letech již vyčerpávaly (IV SITA K., KUBOVÝ J. 1981, str. 56). Na téže konferenci se k letničnímu hnutí vztahovalo i kázání Johna S. Portera, v němž byla oproti modlitbám v neznámých jazycích, které přinášely k první církvi, zdůrazněna láska jako vyšší cesta, která „zůstává a zůstane“ (IV PORTER J. S. 1923, str. 66). Ve zprávě „Konference Jednoty českobratrské na Žižkově“ v časopise Světlo je kromě jiného uvedeno, že konference „odmítla hnutí jazykové, zvané letniční, jako živel cizí, rozvratný, nebiblický.“ Ve vztahu ke sboru v Myslíkově ulici v Praze „uložila sborům, aby jednotlivcům, kteří by s tímto sborem šli, dali pokyn, aby pro pokoj volili místo vedle Jednoty“. Zpráva v časopise Světlo také zdůrazňuje, že usnesení konference „se nestalo z nesnášenlivosti a nelásky k bratřím, kteří hnutí jazykové sem zavedli, nýbrž proto, aby Jednota českobratrská mohla pracovat v pokoji“.

Důsledky konferenčního rozhodnutí

Rozhodnutí konference zpočátku způsobilo další eskalaci napětí. Sbor v Myslíkově ulici ho nepřijal, proti usnesení konference horlivě protestoval a nadále vystupoval jako sbor Jednoty českobratrské. To vedlo k uveřejnění různě formulovaných krátkých oznámením v časopisech Světlo a Kostnické jiskry s názvem „Práce pod falešným jménem“ (IV ANONYMUS 1923c). Proti tomu se letniční sbor ohradil v příloze svého nového časopisu Svědectví, nazvané stejným titulem „Práce pod falešným jménem“. Jak je patrné z letáku „Jak věříme?“, vydaného sborem v Myslíkově ulici, spor o příslušnost k Jednotě českobratrské zasahoval až hluboko do třicátých let.

Usnesení konference a její výzvu k přerušení styků s letničními křesťany nerespektovali někteří členové Jednoty českobratrské (viz např. dopis „Váženým bratřím kazatelům“). Odpor byl patrný především ze stanice žižkovského sboru v Horních Počernicích, kterou František Urbánek proto rozpustil, ze společenství pracovníků sirotčince v Chvalech a z kazatelské stanice kutnohorského sboru v Horní Krupě a Německém Brodě. Sbor v Klatovech pod vedením kazatele Josefa Beneše vyjadřoval solidaritu s těmi, kdo byli z Jednoty českobratrské vyloučeni, tím, že je přijímal za členy. Zvláště citlivý spor vznikl mezi předsedou Rady Jednoty českobratrské Františkem Urbánkem a Boženou Jehličkovou, vedoucí pracovnící sirotčince ve Chvalech, která již před rozhodnutím konference hájila sbor v Myslíkově a která měla v církvi velkou autoritu. Po tomto rozhodnutí a poté, co na ni byla uvalena církevní kázeň, se Božena Jehličková vedoucího místa vzdala a odešla na Slovensko.

¹⁴ Zápisy jsou dostupné v archivu Rady Církve bratrské v knize č. 10, která zahrnuje období od 18. 9. 1918 do 18. 7. 1935.

Alois Adlof byl ctěn oběma stranami sporu a je příznačné, že ti, kdo Jednotu českobratrskou opouštěli či z ní byli vylučováni, nechtěli uvěřit, že by Adlof nestál na jejich straně. Typický je v tomto směru postoj Antonína Šulce, jednoho z těch, kteří opustili sbor v Soukenické ulici roku 1908, navrátili se spolu se sborem v Myslíkově ulici do Jednoty českobratrské roku 1920 a byli s tímto sborem z církve roku 1923 vyloučeni. Antonín Šulc v dopise „Velectěná redakce“ časopisu Světlo (tedy k rukám redaktora Františka Zdychynce) píše: „Lituji jen, že mnozí mně milého a drahého bratra Adlofa používají k věci, ku kterým On se nenarodil. Milý bratr Adlof ztrávil celý svůj život skutečně ve službě Království Božího a sice jako takový, který neměl nic pro sebe, ale skutečně všechno věnoval dílu Božímu. Jeho cíle jsou vyšší, a proto jest moje přání, aby byl vyproštěn z vlivu těch, kteří jsou nepřátelé kříže Kristova.“ Dochovala se ovšem poznámka, psaná rukou Aloise Adlofa a přiložená k tomuto dopisu, v níž Adlof uvádí: „Odmítám Tvoji chválu, kterou jsi psal v dopise br. Zdychyncovi, mému milému zeťovi. Tím spíše odmítám, že jsi mne celá léta trápil a nechtěl jsi přijmout rady ani napomenutí.“

Ohlasy sporu s letničním hnutím v Jednotě českobratrské zaznívaly i na další konferenci této církve roku 1924. Konference potvrdila, „že sbor v Myslíkově ulici je z Jednoty Českobr. vyloučen a nenáleží už do svazku J. Č.“ Dále časopis připomíná, že v „Německu už dávno všichni opravdoví křesťané ... přerušili všechny styky s hnutím jazykovým, v němž působí nebezpečný duch bludu“ (Světlo 7 (6), červen 1924, str. 70). Stejný požadavek vyjádřila i konference, se jednohlasně usnesla, že členové, „kteří souhlasí s jazykovým hnutím a jeho shromáždění navštěvují, nechť jsou napomenuti a nedají-li si raditi, škrtnuti“ (Světlo 7 (9), říjen 1924, str. 106). Zpráva z časopisu Světlo dále upozorňuje, že „škrtnutí nelze se vyhnouti tím, že se přihlásí do jiného sboru“ (tamtéž). Klatovský sbor byl na konferenci kvůli praxi přijímání jinde vyloučených členů Jednoty českobratrské napomenut. Na konferenci příštího roku byl pak tento sbor vyloučen (Z rady a ze sborů, str. 94). Jeho kazatel Beneš byl pak přítomen na konferenci Záchraného spolku Tábor v Praze roku 1927 (Anonymus in: IV BUBIK 2005, str. 122).

V době vyloučení klatovského sboru byla ovšem situace v Jednotě českobratrské do značné míry konsolidována. Ke konsolidaci přispělo prohlášení Boženy Jehličkové, zaslané do redakce časopisu Světlo v listopadu 1924, a autorkou zkrácené v dopise ze 3. ledna 1925 do tohoto znění: „Ježto jsou mnozí v nejasnosti ohledně mého nynějšího stanoviska k letničnímu hnutí, sděluji, že s tím směrem ani souhlasiti, ani jíti nemohu a tudíž nesouhlasím a nejdu.“ V této podobě bylo prohlášení otisknuto v novém časopise ČR 1/1, str. 14. Božena Jehličková se koncem roku 1926 vrátila k práci ve chvalském sirotčinci a postupně bylo obnoveno i společenství Jednoty českobratrské v Horních Počernicích. Roku 1930 byl zpět do společenství Jednoty českobratrské přijat sbor v Klatovech (IV SITA K., KUBOVÝ J. 1981, str. 60-61).

Vlastními cestami

Záchraný spolek Tábor mezitím také procházel proměnami. Druhé aktivní centrum vedle sboru v Myslíkově ulici získal v Úvalech, působil ale i v Černošicích a udržoval styky s letničními křesťany na severní Moravě a ve Slezsku, jakož i s německy hovořícím letničním společenstvím v Holanech na Českolipsku. V Úvalech vznikla roku 1924 modlitebna v novém domě Jaroslava Michálka. Z Úval se sice roku 1926 odstěhoval do Austrálie Josef Novák, ale úvalské společenství zůstalo značně horlivé, a dokonce vyslalo na konci 20. let dvě misionářky do Číny, resp. do Indie. Ve 40. letech ovšem ztrácelo letniční charakter zbožnosti a když byly roku 1951 úředně zrušeny náboženské spolky, připojilo se úvalské společenství Záchraného spolku tábor k žižkovskému sboru Jednoty českobratrské (více: ŠTĚRBA, 85).

Také pražské společenství v Myslíkově ulici během druhé světové války utrpělo ztrátu. Po smrti svého výrazného představitele Františka Sokola roku 1940 se sbor přestěhoval do Ječné ulice. Přestal vycházet časopis Svědectví (roku 1941) a na konci války počet členů klesl asi o třetinu. V důsledku úředního zákazu náboženských spolků přešel sbor v 50. letech do ilegality (KOCUR, 127), podle jiného názoru dokonce zcela zanikl (IV KUBOVÝ, J. 1981a, 104). Téma letničního hnutí zaujalo Jednotu československou ještě jednou, a to několik let po smrti Aloise Adlofa. Josefa Hájková z Horních Počernic, která spolu se svým manželem náležela k letničnímu hnutí a která v dopisech velmi ostře vyčítala Aloisi Adlofovi, Františku Urbánkovi, Františku Zdychyncovi¹⁵ a snad i dalším jejich zdrženlivost vůči tomuto hnutí, činila v dubnu 1934 pokání ze svého postoje. Požádala svého manžela Antonína Hájka, aby jí na základě slov Bible usekl tu ruku, jíž psala své nevlídné dopisy (více v dokumentu „Záznam br. Fr. Hrubeše“). Tento čin vzbudil velkou mediální pozornost¹⁶ a byl také anonymně komentován v článku „Hrozné následky bludu jazykoců“ v rubrice Rozhledy časopisu Českobratrská rodina. Je pozoruhodné, že časopis znovu připomíná učení o bezhříšnosti, od něž se letniční hnutí distancovalo už v tzv. mülheimském prohlášení (Die Mülheimer Erklärung) roku 1909. V témže časopise Jednoty československé brzy na to vyšel také referát „Falešní učitelé dle ep. Judovy“ kazatele Josefa Beneše, přednesený na konferenci Jednoty československé roku 1934. Referát výslovně zmiňuje společenství v Myslíkově ulici a distancuje se od něho.

Závěr

Konstituování letničního společenství na našem území, které dnes nese název Apoštolská církev, se u nás podobně jako jinde v Evropě událo za určitého napětí ve vztahu ke staršímu a do určité míry podobnému probuzeneckému hnutí. Toto napětí se v Čechách týkalo především společenství, jehož významným představitelem byl Alois Adlof: při první vlně napětí po roce 1908 se toto společenství nazývalo Svobodná církev reformovaná, při druhé vlně napětí po roce 1920 bylo již přejmenováno názvem Jednota československá. V tomto napětí se Alois Adlof projevoval jako ten, kdo „mírně, ale pevně“ (IV MICHAL, J. 1981, 91) odmítá letniční učení, ale zároveň jako „muž laskavý a mírný“ (tamtéž), který respektuje jeho příslušníky jako bratry a sestry v křesťanské víře a kdo se k nim vztahuje s láskou. Příznivá slova o něm ostatně zveřejnil i časopis českého letničního hnutí Svědectví o spasitelné milosti (4/5:8, 1927) v roce Adlofovy smrti, když o něm napsal: „Jeho opravdovost, nezištnost, snaha po svatém životě byla nám vždy mocnou pobídkou... A i když nám Pán daroval v některých věcech vzhledem k duchovním darům jiné poznání, než měl bratr Adlof, přece v podstatě byli jsme zajedno v Pánu Ježíši...“

SEZNAM LITERATURY

- ANONYMUS, Hrozné následky bludu jazykoců, *Československá rodina* 10 (4), 10. 4. 1934, str. 47.
- ANONYMUS, O Waleském hnutí, *Betanie* 23 (12), 20. dubna 1905, str. 138-140.
- ANONYMUS, Práce pod falešným jménem, *Světlo* 6 (10), 1923, str. 118-119.
- ANONYMUS, Probuzení, *Betanie* 23 (11), 10. dubna 1905, str. 125-126.
- ANONYMUS, Vítr kam chce věje, *Betanie* 23 (5), 10. února 1905, str. 49-52.

¹⁵ Dopisy Františku Urbánkovi ze dne 8. dubna 1928 a Františku Zdychyncovi ze dne 9. dubna 1928 jsou dostupné v archivu Církve bratrské.

¹⁶ Jednalo se především o články v Poledním, resp. Večerním Expresu, Lidových novinách a Českém slově, všechny ze 7. dubna 1934. Články v Poledním Expresu, Večerním Expresu a Lidových novinách jsou dostupné v archivu Církve bratrské.

BENEŠ, J., Falešní učitelé dle ep. Judovy, *Českobratrská rodina* 10 (6-7), 10. 7. 1934, str. 80-82.

ČERNÝ, P., Bratrská úcta a respekt, *Bratrská rodina* 26 (12), 1994, str. 295-296. Text doprovází následující prohlášení: „Kazatelé Církve bratrské, shromáždění na pastorální konferenci v Brně v únoru 1994, prohlašují, že Církev bratrská nikdy nepodepsala Berlínské prohlášení. Nikdy jsme neprohlásili ani dnes neříkáme, že letniční hnutí je hnutí zdola. Členy Apoštolské církve uznáváme za své bratry a sestry v Kristu.“ - Prohlášení ovšem nereflktuje, že podepsat Berlínské prohlášení nebylo možné pro žádnou církev, působící mimo Německo. Svobodná církev reformovaná (předchůdkyně dnešní Církve bratrské) se k němu ovšem zcela jednoznačně souhlasně připojila tím, že jeho text vydala v brožuře *Nové hnutí, mylně „letniční“ zvané, ve světle písmo sv., a jeho vlastních dějin*, podepsané iniciálami A. B., i tím, že tento text v brožuře souhlasně komentovala.

J. K., Z rady a ze sborů Jednoty Českobratrské, *Českobratrská rodina* 1 (6), 10. června 1925, str. 94-95.

TORREY, Dar jazyků, *Betanie* 26 (19), 1. července 1908, str. 221-223.

HUŠEK, Smrt a život s Kristem. Praktické výsledky spojení s Kristem, *Betanie* 26 (20), 10. července 1908, str. 231-234.

ŠTĚRBA, Oldřich, Úvaly, in: *Sola gratia, 100 let Sboru Církve bratrské na Žižkově*, Nakladatelství RNDr. František Skopec – NUCLEUS HK, Hradec Králové 2002, str. 82-87.

LETÁKY A DOKUMENTY

Erklärung. Tzv. berlínské prohlášení z 15. září 1909, dokument je dostupný v archivu Církve bratrské. Prohlášení je přeloženo v publikaci BUBIK, str. 117-120.

Jak věříme?, leták, vydal sbor Jednoty Českobratrské Praha II., Myslíkova ul. č. 16, nákladem vlastním, bez vrocení, patrně 1934 (dostupné ARCB).

Milému sboru svobodné reformované církve, dopis ze dne 5. prosince 1908 je dostupný v archivu Církve bratrské.

Milému staršovstvu pražského sboru církve svobodné reformované!, dopis ze dne 14. května 1908 je dostupný v archivu Církve bratrské.

Die Mülheimer Erklärung, 1909, dokument je dostupný v GIESE, str. 129-133, též v internetové prezentaci Gottes Haus, <http://www.gottes-haus.de/specials/100-jahre-stagnation/muelheimer-erklaerung-1909>, download 21. 10. 2009.

Práce pod falešným jménem, příloha časopisu *Svědectví* 1 (1), leden 1924.

V souvislosti s charismatickým a letničním hnutím..., dokument uvozený krátkou úvahou o berlínském prohlášení, podepsanou iniciálami jp, obsahující komentované české překlady berlínského prohlášení a mühlheimského prohlášení a zakončený anonymní úvahou Ničivý výbuch, je dostupný v archivu Církve bratrské. Pravděpodobným autorem textů i překladů je Jaroslav Pleva, dokument vznikl zřejmě v roce 1996. Je inspirován knihou Ernsta Gieseho *Und flicken die Netze* z roku 1987 (viz GIESE). Úvodní text obsahuje kuriózní omyl, když tvrdí, že „k vyloučení pražské skupiny ‘letničních’ z tehdejší Jednoty českobratrské došlo proti vůli místního kazatele A. Adlofa, za jeho zády, kdy protivníci využili jeho momentální nepřítomnosti ve sboru“ (podtrženo v dokumentu). Autor měl patrně na mysli události v roce 1923.

Váženým bratřím kazatelům, dopis Marie Horáčkové, Barbory Steinerové a Anny Hubičkové kazatelům a starším sboru Jednoty českobratrské v Praze ze dne 28. 2. 1924 je dostupný v ARCB. V dopise se kromě jiného praví: „Jsme přesvědčeny, že bratří v Myslíkově ulici stojí na biblické půdě a vyznávají Pána Ježíše Krista... nemůžeme spojení s nimi přerušiti neboť to jsou bratři naši v Pánu Ježíši...“ Na témže listě je připsán rukou Aloise Adlofa

koncept odpovědi, datovaný 8. března 1924, v němž je kromě jiného uvedeno: „Svým rozhodnutím... vyloučily jste se z Jednoty Českobratrské...“

Velectěná redakce, dopis Antonína Šulce redakci časopisu Světlo ze dne 10. ledna 1924 je dostupný v ARCB.

Záznam br. Fr. Hrubeše o letničním hnutí v H. Počernicích v letech 1922-1925, rukopis bez vnočení, o dvou stranách je dostupný v archivu Rady Církve bratrské. Dokument byl opatřen podtitulem „Oficiální stanovisko Jednoty českobratrské“ a přetištěn in: BUBIK, str. 249-250.

OSTATNÍ LITERATURA

ADOGAME, A., Germany, in: BURGESS, S. M., van der MAAS, E. M. (eds.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Zondervan, Grand Rapids 2002, str. 109-111.

BUNDY, D. D., Welsh Revival, in: BURGESS, S. M., van der MAAS, E. M. (eds.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Zondervan, Grand Rapids 2002, str. 1187-1188.

FILIPI, P., *Křesťanstvo*, CDK, Brno 1998.

GIESE, E., *Und flicken die Netze. Dokumente zur Erweckungsgeschichte des 20. Jahrhunderts*, 2. vydání, Ernst Franz, Metzingen 1987.

GOFF, J. R. Jr. Parham, Charles Fox, in: BURGESS (ed.), str. 955-956.

HOCKEN, P. D., Berlin Declaration, in: BURGESS (ed.), str. 371.

KOCUR, P. P., Stručná historie sboru Apoštolské církve v Praze, in: BUBIK, str. 125-133.

ROBECK, C. M., Seymour, William Joseph, in: BURGESS (ed.), str. 1053-1058.

SPRATEK, D. (ed.), *Služebníci slova božího v krajině pod horami*, Křesťanské společenství - Spoločnosť Chrześcijańska, Český Těšín 2005.

INTERNETOVÁ PREZENTACE

Evangelischer Gnadauer Gemeinschaftsverband e. V., prezentace dostupná na adrese <http://www.gnadauer.de>.